

Dossier: «Ruralitats en transició» coordinat per Soledad Morales Pérez

ENXARXAMENT I DESENVOLUPAMENT SOCIOECONÒMIC

Ruralitats en xarxa: el potencial transformador de l'economia social i solidària

Ricard Espelt

Professor i investigador dels Estudis d'Economia i Empresa de la UOC

RESUM Aquest article analitza el paper creixent de l'economia social i solidària (ESS) en les transformacions de les ruralitats catalanes contemporànies. Lluny de representar respostes marginals o sectorials, les iniciatives de l'ESS s'han convertit en propostes estructurals capaces d'incidir en la sostenibilitat, la cohesió social, la producció cultural i la democratització econòmica en contextos rurals. L'article planteja la hipòtesi que el potencial transformador de l'ESS no rau només en la seva acció local, sinó en la seva capacitat d'articular-se en xarxa amb altres projectes, institucions i polítiques públiques. Aquest teixit relacional contribueix a superar la fragmentació territorial, repensar les relacions centre-perifèria i activar formes de governança col·laborativa. El text combina una aproximació analítica i propositiva, integrant referències a processos com ara el desplegament de la Xarxa d'Ateneus Cooperatius, l'aprovació de la *Llei de l'Estatut de Municipis Rurals* i experiències com la de *El Refugi* i *La Traça Cultural*. Des d'aquesta mirada, l'ESS es presenta com un ecosistema dinàmic que ofereix infraestructures socioeconòmiques, culturals i institucionals per fer front als grans reptes contemporanis i imaginar futurs rurals viables, justos i sostenibles.

PARAULES CLAU economia social i solidària; món rural; enxarxament; polítiques públiques; cooperativisme; transformació social

NETWORKING AND SOCIO-ECONOMIC DEVELOPMENT

Networked ruralities: the transformative potential of social and solidarity economy

ABSTRACT This article analyses the expanding role of social and solidarity economy (SSE) in transforming modern ruralities in Catalonia. Far from being marginal or sectoral responses, SSE initiatives have become structural proposals capable of influencing sustainability, social cohesion, cultural production, and economic democratization in rural areas. The article argues that the transformative potential of SSE resides not only in its local actions but also in its capacity to connect through networks with other projects, institutions, and public policies. This relational network helps to overcome territorial fragmentation, rethink centre-periphery dynamics, and foster collaborative governance. The text combines analytical and proactive approaches, referencing processes such as the development of the Network of Cooperative Atheneums (*Xarxa d'Ateneus Cooperatius*), the approval of the Statute of Rural Municipalities Act, and case studies including *El Refugi* and *La Traça Cultural*. From this perspective, SSE emerges as a dynamic ecosystem providing socio-economic, cultural, and institutional infrastructures to address major contemporary challenges and to envision viable, fair, and sustainable rural futures.

KEYWORDS social and solidarity economy; rural areas; networking; public policies; cooperativism; social transformation

Introducció

En els darrers anys, el món rural ha tornat a centrar l'atenció de la recerca, de les polítiques públiques i de molts sectors de la societat civil com un espai clau per afrontar els grans reptes contemporanis: la crisi ecosocial, la sobirania alimentària, les cures, la cohesió territorial o la democratització econòmica. Aquest interès renovat ha anat acompanyat de la consolidació d'un nou imaginari de les ruralitats, en plural, que reconeix la diversitat de pràctiques, de sabers i de formes de vida arrelades als territoris.

En aquest context, l'economia social i solidària (ESS) ha anat ocupant un paper creixent com a vector de transformació social i econòmica en múltiples realitats rurals. Ja al capítol «L'economia solidària contemporània com a eina de transformació social i econòmica del territori rural» (Espelt, 2022), publicat dins del llibre *L'altre món rural* (Cerarols i Nogué, 2022), es plantejava com la recuperació de formes col·lectives de gestió dels béns comuns, la perspectiva feminista o la intercooperació digital contribuïen a repensar el món rural des d'una lògica comunitària, democràtica i sostenible.

Des de llavors, s'han produït avenços significatius tant en la proliferació de projectes vinculats a l'ESS com en la seva articulació amb les polítiques públiques locals i regionals. Alhora, s'han aprofundit les recerques que exploren les capacitats institucionals, els límits i les tensions d'aquestes pràctiques. El present article recull aquestes noves aportacions i planteja una reflexió actualitzada sobre el rol estratègic de l'ESS en la construcció d'alternatives rurals resilents i inclusives. Amb aquesta anàlisi, es pretén contribuir al debat sobre la seva institucionalització en el marc de les polítiques públiques rurals i mostrar, a partir d'experiències recents, com aquestes pràctiques poden esdevenir una eina per imaginar, implementar i sostenir models socioeconòmics més justos i arrelats al territori.

Aquest article parteix de la hipòtesi que les transformacions rurals impulsades per l'ESS no s'expliquen únicament per la seva acció local, sinó per la seva capacitat d'articular-se en xarxa amb altres iniciatives, institucions i territoris. Aquesta lògica enxarxada permet superar la dicotomia centre-perifèria i construir un model territorial més equitatiu, interdependent i resilient.

1. Ruralitats contemporànies i nous paradigmes

Durant dècades, els imaginaris dominants sobre el món rural han estat marcats per una mirada dualista i sovint simplificadora: d'una banda, com a espai de retard econòmic i cultural; de l'altra, com a escenari idealitzat d'un retorn a l'essencial. Aquestes representacions han invisibilitzat la complexitat i la pluralitat de les ruralitats reals, avui travessades per processos de canvi profund: despoblament i repoblament, precarització i innovació, abandonament institucional i emergència de noves formes d'organització comunitària.

En les darreres dues dècades, diverses mirades crítiques han posat en qüestió aquesta ruralitat monolítica i han defensat una concepció plural, dinàmica i conflictiva de les ruralitats (Woods, 2007). Aquest enfocament reconeix la capacitat de les comunitats rurals per generar respostes autònomes i creatives als reptes actuals, però també subratlla les desigualtats estructurals que les travessen.

L'actual crisi ecosocial –amb l'emergència climàtica, la tensió sobre els recursos, les vulnerabilitats alimentàries i energètiques o les desigualtats territorials– ha tornat a posar el focus en el món rural com a espai de possibilitat i iniciatives pioneres (Cerarols i Nogué, 2022). Aquests projectes no només cobreixen necessitats materials, sinó que redefeixen la relació amb el territori, el treball i la comunitat. Aquesta redefinició passa sovint per la creació o reactivació de xarxes territorials de suport mutu, de coneixement compartit i d'acció col·lectiva. En lloc de comprendre el món rural com un mosaic de territoris aïllats, cal entendre'l com un ecosistema densament connectat en múltiples escales, en el que l'intercanvi amb ciutats mitjanes o grans contribueix a la sostenibilitat de tot el sistema.

Tanmateix, aquest potencial transformador no és espontani ni inevitable. Requereix condicions de possibilitat: recursos, capacitats, suport institucional i, sobretot, una mirada política que entengui el món rural no com a perifèria del desenvolupament, sinó com a espai actiu de producció de futur (Camarero i Oliva, 2019). Cal superar les lògiques extractives i clientelars que han caracteritzat moltes polítiques rurals, i avançar vers enfocaments sistèmics, centrats en la justícia territorial, la sostenibilitat i la democratització econòmica.

És en aquest marc on l'economia social i solidària esdevé clau. Més enllà del seu potencial pràctic, aporta una cosmovisió que prioritza la vida, la comunitat i la cooperació per davant del lucre, i que permet articular respostes adapta-

des a la diversitat de les ruralitats contemporànies. La seva contribució no es limita a generar alternatives econòmiques, sinó que obre la porta a repensar el model de desenvolupament rural des d'una perspectiva transformadora i arrelada.

2. L'economia social i solidària al món rural

L'economia social i solidària (ESS) ha anat prenent una rellevància creixent com a espai de generació de respostes col·lectives als desafiaments socials, ambientals i econòmics. En el context rural, aquesta mirada adquireix un significat especialment rellevant, ja que connecta amb una llarga tradició de gestió comunitària, suport mutu i organització popular, alhora que respon als reptes contemporanis de sostenibilitat, arrelament i justícia territorial (Escarrà, 2023).

En el capítol publicat el 2022 (Espelt, 2022), ja es posava en relleu com les pràctiques de l'ESS en el món rural català s'inspiren en un llegat de béns comunals, assemblearisme i cooperativisme històric, però també es reinventen en clau feminista, agroecològica i digital. Aquesta hibridació les converteix en iniciatives capaces de repensar el desenvolupament local des d'una lògica de reproducció de la vida, no de maximització del benefici.

Les iniciatives rurals de l'ESS tenen algunes característiques pròpies que les distingeixen dels contextos urbans:

- Arrelament territorial i relacional: es fonamenten en vincles de confiança, coneixement mutu i identificació amb el territori. La proximitat no és només geogràfica, sinó emocional i comunitària.
- Multiplicitat de funcions: sovint, les iniciatives no només cobreixen necessitats econòmiques (treball, producció, consum), sinó també culturals, educatives, simbòliques o de cures.
- Condicions adverses i innovació contextual: operen en entorns de menor densitat, amb menys infraestructures i amb menys suport institucional, cosa que afavoreix solucions creatives, adaptades i resilients.
- Voluntat de transformació estructural: no es tracta només d'adaptar-se al context rural, sinó de repensar-lo. L'ESS ofereix eines per superar el binomi «desenvolupament vs. resistència» i proposa formes de vida sostenibles i emancipadores.

Com hem avançat, la diversitat d'experiències és notable. Des de cooperatives agroecològiques i projectes de sobirania alimentària, fins a xarxes de cures feministes, iniciatives de dinamització cultural, habitatge cooperatiu o plataformes digitals d'intercooperació (Cerarols i Nogué, 2022). Moltes d'aquestes entitats, tot i la seva petita escala, generen impactes significatius en el territori: fixació de població jove, revalorització de coneixements locals, restauració de sobirania, circularitat econòmica o reforç de xarxes comunitàries.

Aquestes iniciatives no apareixen aïlladament, sinó que sovint prenen forma en un teixit previ d'experiències, coneixements compartits i vincles institucionals. L'ecosistema rural de l'ESS a Catalunya s'ha anat consolidant mitjançant processos formatius, recerques col·laboratives i instruments jurídics que han permès fer emergir i sostenir pràctiques transformadores. Plataformes com ara Pam a Pam,¹ que visibleta centenars d'iniciatives amb criteris ètics i territorials, i xarxes com la dels Ateneus Cooperatius,² la Xarxa d'Economia Solidària³ o la Xarxa de Municipis per l'ESS⁴ han contribuït a configurar una infraestructura relacional que connecta nodes locals i comarcals amb lògiques d'intercooperació i incidència compartida. Cal destacar també el paper d'altres xarxes com ara la Xarxa d'Espais de Creació i Producció de Catalunya,⁵ que tot i no ser pròpiament una xarxa sectorial de l'ESS, compta amb centres vinculats a l'economia social i solidària i obre potencialitats de col·laboració futura per continuar articulant ecosistemes híbrids, culturals i socioeconòmics, especialment rellevants en entorns rurals. En aquest marc, la Xarxa d'Ateneus Cooperatius destaca com un projecte publico-cooperatiu únic a escala europea, que articula més de 300 entitats arreu del territori i actua com a palanca per a la promoció de noves iniciatives, la consolidació de projectes col·lectius i la cocreació de polítiques públiques des de la proximitat i amb capacitat d'adaptació a les dinàmiques locals. En aquest ecosistema, el paper de les universitats –i especialment de les universitats que treballen en xarxa amb el territori– ha estat i és fonamental.

1. Pam a Pam, el mapa de l'economia social i solidària de Catalunya. Vegeu: <https://pamapam.cat/>

2. La Xarxa d'Ateneus Cooperatius, creada l'any 2016, té catorze espais distribuïts per tot el territori català. Vegeu: https://treball.gencat.cat/ca/ambits/economia_social/vols_crear_una_cooperativa_o_una/ateneus/

3. Després d'un llarg període de gestació i aprenentatges, la Xarxa d'Economia Solidària, es constitueix l'any 2002, i representa el màxim articulador de l'ESS a Catalunya. Vegeu: https://ca.wikipedia.org/wiki/Xarxa_d%27Economia_Solid%C3%A0ria_de_Catalunya

4. Actualment, 64 municipis i tres consells comarcals formen part de la Xarxa de Municipis per l'Economia Social i Solidària. Vegeu: <https://xmss.cat/municipis-adherits/>

5. Xarxaprod, xarxa d'espais de creació i producció de Catalunya, és una associació professional sense ànim de lucre creada l'any 2009 amb una cinquantena d'espais associats. <https://xarxaprod.cat/>

L'articulació amb centres de recerca i equips universitaris compromesos amb la transformació social ha permès desenvolupar projectes col·laboratius, sistematitzar coneixements, acompanyar processos d'avaluació i visibilitzar bones pràctiques. Xarxes com la mateixa Xarxa UOC Rural exemplifiquen aquest vincle actiu entre producció de coneixement i acció transformadora en l'àmbit rural. Aquest diàleg entre universitat, territori i ESS contribueix a consolidar pràctiques amb major capacitat de sostenibilitat i incidència.

Aquesta articulació multinivell de l'ESS a Catalunya ha estat recentment analitzada des de la perspectiva de la *coproducció liderada pel procomú*, posant el focus en els Ateneus Cooperatius com a dispositius d'enxarxament institucional i comunitari. Segons Mombelli, Maestre-Andrés i Villamayor-Tomas (2025), aquests espais configuren un model innovador de governança pública-comunitària-cooperativa que afavoreix la confiança mútua, la corresponsabilitat i la producció col·lectiva de serveis d'interès públic, tot preservant valors transformadors. L'estudi mostra com la capacitat d'escala i coordinació entre nivells —local, supramunicipal i regional— permet superar la fragmentació territorial i reforçar la sostenibilitat política i financera de l'ESS, especialment en entorns no metropolitans.

Amb tot, cal evitar una mirada idealitzada. Les iniciatives rurals d'ESS sovint enfronten grans dificultats: manca de recursos, càrregues burocràtiques, precarització de les cures internes, dificultats per escalar o per mantenir relleus generacionals. Però és precisament en aquest escenari de complexitat on l'ESS esdevé rellevant: no com una solució tancada, sinó com una pràctica oberta, adaptativa i profundament democràtica.

3. De l'acció a la política pública: vers una institucionalització transformadora

Les pràctiques de l'ESS al món rural han anat més enllà de la seva funció autoorganitzativa o productiva. En molts casos, s'han convertit en referents de polítiques públiques emergents, i han inspirat instruments, marcs normatius i programes de suport que incorporen una visió transformadora del desenvolupament territorial.

La connexió entre pràctiques transformadores i polítiques públiques no ha estat un procés automàtic ni lineal. La institucionalització de l'economia social i solidària ha estat possible, en gran part, gràcies a la capacitat de les iniciatives per teixir xarxes de col·laboració: entre actors locals i supramunicipals, entre el món associatiu i les administracions, o entre sectors aparentment distants com el cultural i l'agroecològic. Aquesta articulació ha permès ampliar l'escala i l'impacte de les pràctiques de l'ESS, obrint-les a l'agenda pública. Però aquest avenç ha estat lent i costós, fruit de la persistència, la incidència col·lectiva i l'aprenentatge compartit. Alguns exemples recents n'evidencien l'evolució i els potencials:

- La consolidació dels ateneus cooperatius en comarques rurals, dins del programa Aracoop,⁶ ha permès reconèixer i sostenir una part de l'ecosistema d'ESS existent, però també ha creat espais de diàleg amb el món local institucional.
- La convocatòria de *matchfunding Arrela't*,⁷ impulsada al Pirineu, que combina finançament públic i col·laboració ciutadana per donar suport a projectes locals amb impacte social i posa en pràctica formes híbrides de coproducció de polítiques.
- Alguns ajuntaments i mancomunitats de micropobles, especialment sensibles als dèficits estructurals dels territoris rurals, han començat a incloure clàusules socials en la contractació pública, a promoure espais de codisseny amb iniciatives locals o a cedir espais infrautilitzats per a projectes d'economia comunitària.

El cas dels ateneus cooperatius il·lustra especialment bé com una xarxa institucionalitzada pot generar impacte en múltiples escales. En entorns rurals, l'acompanyament tècnic i la facilitació d'enllaços entre projectes ha afavorit la viabilitat de microiniciatives en sectors com ara l'agroalimentari, les cures o l'habitatge. Aquesta capacitat de connectar projectes petits i dispersos amb recursos, institucions i altres actors del territori demostra com una xarxa sòlida pot esdevenir una infraestructura democràtica per a una ESS rural amb incidència estructural.

Aquests casos apunten a una tendència: la institucionalització de l'ESS no com a assimilació burocràtica, sinó com a reconeixement del seu potencial transformador. Això implica un canvi de paradigma en les polítiques públiques rurals: ja no es tracta només de gestionar serveis o repartir ajuts, sinó de fomentar condicions estructurals per a una

6. Aracoop. Vegeu: <https://cooperativescatalunya.coop/que-es-aracoop/>

7. S'han realitzat tres edicions del matchfunding Arrela't Alt Pirineu i Aran (2020, 2022 i 2024). Vegeu: <https://sites.google.com/view/arrelat-alt-pirineu-i-aran/inici>

economia més justa, arrelada i democràtica (Utting, 2015). Aquesta tendència d'apropament entre pràctiques comunitàries i política institucional ha rebut recentment un impuls rellevant amb l'aprovació de la *Llei de l'Estatut de municipis rurals*⁸ (juliol de 2025). Aquest marc normatiu reconeix la singularitat dels municipis de menys de 2.000 habitants i estableix instruments específics de finançament, simplificació burocràtica i garanties d'equilibri territorial. A més, preveu un mecanisme de garantia rural que obligarà a valorar l'impacte territorial de totes les polítiques públiques. Aquest nou escenari pot obrir oportunitats perquè les iniciatives d'ESS incideixin de manera més directa en l'agenda institucional rural, especialment si es manté una visió de ruralitat cooperativa, arrelada, situada i enxarxada.

Tanmateix, aquest procés és ple de tensions. L'entrada de l'ESS en l'agenda pública comporta riscos de cooptació, normativització i pèrdua d'autonomia. Algunes iniciatives reivindiquen la seva independència institucional com a condició per a la seva sostenibilitat. Altres alerten sobre la desigualtat d'accés als recursos i la necessitat de canvis profunds en les regles del joc administratives.

Per això, més que replicar esquemes clàssics de suport, les polítiques públiques rurals haurien d'orientar-se vers formes de governança compartida, reconeixent les iniciatives d'ESS com a subjectes actius en el disseny, la implementació i l'avaluació de polítiques. Com han apuntat diversos autors, aquesta coproducció de polítiques genera formes de democràcia experimental que poden reforçar tant la legitimitat institucional com la innovació social (Torfing, 2013).

Es tracta, doncs, de passar de polítiques «per al món rural» a polítiques «amb el món rural». Aquest enfocament pot contribuir no només a donar estabilitat a les iniciatives existents, sinó també a generar nous imaginaris institucionals més oberts, flexibles i participatius. I, sobretot, pot ajudar a garantir que les transformacions impulsades des de la base no quedin relegades a la marginalitat o a l'excepcionalitat, sinó que informin estructuralment el futur del territori.

4. *El Refugi i La Traça Cultural*: una ruralitat cooperativa i enxarxada

El cas d'*El Refugi* i el projecte derivat de *La Traça Cultural* il·lustren amb claredat com les transformacions rurals impulsades per l'ESS poden prendre forma mitjançant una dinàmica d'enxarxament territorial i sectorial. Lluny de ser una iniciativa aïllada, aquesta experiència s'inscriu en una trama més àmplia d'organitzacions, instruments i polítiques que apunten vers un nou paradigma de desenvolupament rural col·laboratiu.

Seleccionat a la convocatòria de *matchfunding Arrela't Alt Pirineu i Aran*, *El Refugi* és una llibreria crítica de la Seu d'Urgell impulsada des dels valors de l'ESS. La seva aposta per la cultura transformadora, l'arrelament territorial i el cooperativisme ha esdevingut un punt de referència al Pirineu català. L'acompanyament rebut a través del *matchfunding* –una combinació de finançament públic i aportacions ciutadanes gestionada amb la plataforma Goteo– va permetre enfortir el projecte tant a escala econòmica com organitzativa, integrant-lo en una xarxa de suport que va més enllà dels recursos materials.

El Refugi no només va consolidar el seu projecte local, sinó que va activar un procés de col·laboració interterritorial amb *La Lluerna*, llibreria cooperativa de Ripoll, donant lloc a *La Traça Cultural*: una infraestructura digital i comunitària per visibilitzar, connectar i reforçar iniciatives culturals arrelades al territori pirinenc. *La Traça* s'erigeix avui en plataforma cooperativa de tercer nivell, que articula comarques com ara l'Alt Urgell, el Ripollès i altres punts del territori a partir de la cultura crítica i l'economia transformadora.

Aquest cas exemplifica de manera concreta la hipòtesi que travessa aquest article: la capacitat de l'ESS de generar transformació al món rural no rau només en la seva acció local, sinó en la seva articulació en xarxa –amb altres iniciatives, institucions públiques, plataformes tecnològiques i actors socials. L'ús de Goteo com a eina del procomú digital i l'encreuament entre ESS, cultura i polítiques públiques participatives fan d'aquest cas un exemple paradigmàtic d'una ruralitat cooperativa i enxarxada.

El suport institucional –en aquest cas mitjançant el programa *Arrela't*– no va ser assimilador ni directiu, sinó facilitador i multiplicador. Aquesta orientació permet imaginar formes híbrides de política pública, que reconeixen el valor de les potencialitats i dels projectes existents, donen suport a la innovació col·lectiva i aposten per una governança més horitzontal. En definitiva, *El Refugi i La Traça Cultural* són molt més que una llibreria i una agenda digital: són

8. Llei 8/2025, de 30 de juliol, de l'Estatut de municipis rurals. Vegeu: <https://governobert.gencat.cat/ca/transparencia/normativa-i-informacio-interes-juridic/normativa/normativa-en-tramit/pre/en-tramit/llei-8-2025-estatut-municipis-rurals>

infraestructures cooperatives de territori, que operen com a nodes culturals, polítics i econòmics d'un ecosistema rural en transformació.

Conclusions

Com hem analitzat al llarg de l'article, els darrers anys han evidenciat que el món rural no és només espai de carència o nostàlgia, sinó un escenari central per a la innovació social, econòmica i ecològica. L'economia social i solidària (ESS), amb el seu enfocament transformador, ha demostrat una capacitat notable per generar respostes arrelades als desafiaments dels territoris rurals.

Aquest article ha volgut posar en relleu no només l'efervescència d'aquestes pràctiques, sinó també el desplaçament progressiu de l'ESS vers l'àmbit de les polítiques públiques, especialment en contextos en què hi ha una predisposició institucional a treballar des de la proximitat, la confiança i la coproducció. La institucionalització, quan és feta des del respecte a l'autonomia i amb vocació de transformació sistèmica, pot esdevenir un vector de canvi estructural per al desenvolupament rural.

Una de les claus per consolidar les pràctiques de l'ESS en el món rural és entendre-les com a parts d'una trama relacional més àmplia, que uneix projectes, institucions i comunitats en un ecosistema interconnectat. La idea de ruralitat enxarxada permet superar els límits de la fragmentació territorial i plantejar polítiques que reforcin els vincles entre comarques, entre l'àmbit rural i l'urbà, i entre sectors econòmics i culturals aparentment separats. Experiències com ara la Xarxa d'Ateneus Cooperatius mostren que és possible construir models de governança distribuïda, en els que l'enxarxament territorial no només genera eficiència i viabilitat, sinó també sobirania i justícia social. Aquest nou marc normatiu reforça la necessitat d'articular l'ESS com a soci estratègic en el desplegament de les polítiques rurals i convida a integrar-hi de manera activa les xarxes i iniciatives ja existents. La *Llei de l'Estatut de municipis rurals*, recentment aprovada, pot esdevenir una eina fonamental per institucionalitzar aquesta mirada si s'aplica des d'una perspectiva de governança col·laborativa i sobirania territorial compartida. Amb tot, aquesta trajectòria encara és fràgil. Per a consolidar l'aportació de l'ESS al món rural caldria considerar, entre d'altres, les següents propostes:

- Reconèixer i donar suport estable a les iniciatives existents, més enllà de convocatòries puntuals, amb recursos i instruments adaptats a la seva realitat.
- Fomentar espais de codisseny de polítiques públiques, en els que les organitzacions de l'ESS participin activament en les decisions que les afecten.
- Impulsar la intercooperació rural, també a escala supracomarcals, com a estratègia per garantir sostenibilitat, relleu generacional i capacitat d'escalar iniciatives.
- Incorporar transversalment la perspectiva feminista i ecosocial en totes les fases de disseny, implementació i avaluació de polítiques rurals.
- Reforçar l'articulació entre recerca i acció, promovent processos d'autoavaluació, documentació i sistematització de les pràctiques transformadores ja existents.
- Reforçar el rol de les universitats com a agents actius de transformació territorial, afavorint models de recerca col·laborativa, formació contextualitzada i cocreació de coneixement al servei dels projectes rurals d'ESS. Potenciar les aliances universitàries en xarxa pot esdevenir clau per estructurar ecosistemes sòlids de recerca-acció com els que s'estan potenciant des del RIS3CAT⁹ (Generalitat de Catalunya).
- Consolidar i enfortir les xarxes interterritorials de l'ESS, tot fomentant espais de connexió entre iniciatives rurals i urbanes, i reconeixent el paper clau d'aquestes xarxes en la sostenibilitat i la resiliència del conjunt del territori.

En definitiva, l'ESS no només proposa models alternatius de fer economia, sinó que obre la porta a nous horitzons de governança democràtica i de sobirania territorial. En temps d'emergències múltiples, escoltar el món rural i acompanyar els seus projectes transformadors és, més que una opció política, una condició de possibilitat per a imaginar futurs habitables.

9. RIS3CAT, innovació transformativa. Vegeu: <https://economia.gencat.cat/ca/ambits-actuacio/ris3cat/index.html>

Referències bibliogràfiques

- CAMARERO, Luis; OLIVA, Jesús (2019). «Thinking in rural gap: mobility and social inequalities». *Palgrave communications*, núm. 5, vol. 1. DOI: <https://doi.org/10.1057/s41599-019-0306-x>
- CERAROLS, Rosa; NOGUÉ, Joan (eds.) (2022). *L'altre món rural. Reflexions i experiències de la nova ruralitat catalana*. Manresa: Tigre de Paper.
- ESCARRÀ, Carla (ed.) (2023). *Economia solidària i ruralitats. Recuperant sobirania*. Pol·len Edicions i XES.
- ESPELT, Ricard (2022). «L'economia solidària contemporània com a eina de transformació social i econòmica del territori rural». A: CERAROLS, R.; NOGUÉ, J. (eds.). *L'altre món rural. Reflexions i experiències de la nova ruralitat catalana*. Manresa: Tigre de Paper.
- MOMBELLI, Serena; MAESTRE ANDRÉS, Sara; VILLAMAYOR-TOMAS, Sergio (2025). «Scaling-up commons-led coproduction: the governance model of the cooperative Athenaeums in Catalonia». *Territory, Politics, Governance*, pág. 1-23. DOI: <https://doi.org/10.1080/21622671.2025.2530611>
- TORFING, Jacob (2013). «Collaborative innovation in the public sector». A: OSBORNE, S. P.; BROWN, L. (eds.). *Handbook of innovation in public services*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing
- UTTING, Peter (ed.) (2015). *Social and solidarity economy: Beyond the fringe*. Londres: Zed Books / UNRISD. DOI: <https://doi.org/10.5040/9781350222618>
- WOODS, Michael (2007). «Engaging the global countryside: globalization, hybridity and the reconstitution of rural place». *Progress in Human Geography*, núm. 31, vol. 4, pàg. 485-507. DOI: <https://doi.org/10.1177/0309132507079503>

Citació recomanada: ESPELT, Ricard. «Ruralitats en xarxa: el potencial transformador de l'economia social i solidària». *Oikonomics* [en línia]. Novembre 2025, núm. 25. ISSN 2339-9546. DOI: <https://doi.org/10.7238/o.n25.2503>

Ricard Espelt

ricardespelt@uoc.edu

Estudis d'Economia i Empresa de la UOC

Professor agregat dels Estudis d'Economia i Empresa de la UOC i investigador al grup Laboratori de Transformació Urbana i Canvi Global (TURBA Lab) del Centre de Recerca Interdisciplinari en Transformacions Socials i Culturals (TRÀNSIC). Doctor en Societat de la Informació i el Coneixement (UOC), doctor en modalitat industrial en Ciències Socials i Humanitats i llicenciat en Belles Arts (UB). La seva docència i recerca se centren en la recerca-acció en àmbits com ara l'economia social i solidària, l'agroecologia i la cultura. És editor acadèmic de la revista *Internet Policy Review* a l'Alexander von Humboldt Institute for Internet and Society (HIIIG) de Berlín. Cofundador del centre cultural i de recerca inLoft (Copons), del projecte artístic i educatiu en torn de l'agroecologia Desvestint Aliments i de la cooperativa femProcomuns, orientada a la gestió col·lectiva i sostenible dels comuns.

Els textos publicats en aquesta revista estan subjectes –llevat que s'indiqui el contrari– a una llicència de Reconeixement 4.0 Internacional de Creative Commons. Podeu copiar-los, distribuir-los, comunicar-los públicament i fer-ne obres derivades sempre que reconegueu els crèdits de les obres (autoria, nom de la revista, institució editora) de la manera especificada pels autors o per la revista. La llicència completa es pot consultar a <https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.ca>.

ODS

